

KONTEKST PROPISIVANJA AUTORSKOM SRODNOG PRAVA NAKLADNIKA INFORMATIVNIH PUBLIKACIJA U DIREKTIVI (EU) 2019/790*

Izvorni znanstveni rad

UDK 347.78:004.7(4)EU

070:004.738.5(4)EU

339.923:061.1](4)EU

Primljeno: 2. travnja 2021.

Romana Matanovac Vučković**

Ivan Begić***

Iako su isprva mediji, uključujući posebno novinske nakladnike, prigrlili modele poslovanja medijskih agregatora i društvenih mreža, njihova ekspanzija, kao i njihovo ubrzano pretvaranje u „vratare“ (gatekeepere) kanala dostupnosti vijesti i informacija prema krajnjim korisnicima ugrozilo je održivost tradicionalnih medija. Velik udio krajnjih korisnika više ne dolazi do medijskih sadržaja putem web-stranica pojedinačnih nakladnika informativnih publikacija, već putem agregatora. Time se zaobilaze reklamni oglasi postavljeni na stranicama nakladnika, koji predstavljaju njihov praktički jedini izvor prihoda na internetu. Nakladnici informativnih publikacija u državama članicama nisu uspijevali ostvariti adekvatnu pravnu zaštitu putem autorskoga prava na svojim medijskim sadržajima u pregovorima i sudskim postupcima s medijskim agregatorima. Zato se tražio nov pravni model zaštite interesa nakladnika informativnih publikacija. Zakonodavne inicijative na nacionalnom nivou u Njemačkoj i Španjolskoj, iako u praksi neuspješne, prenijele su se na europsku razinu. U dugotrajnom zakonodavnom postupku, prožetom masovnim lobiranjem svih zainteresiranih strana, na razini Europske unije stvoreno je novo srodno pravo nakladnika informativnih publikacija u članku 15. Direktive (EU) 2019/790.

U ovome radu obradit će se razlozi koji su doveli do propisivanja novog srodnog prava nakladnika informativnih publikacija na razini Europske unije, nacionalni primjeri Njemačke i Španjolske, koji su tome prethodili, te zakonodavni postupak na europskoj razini, koji je bio vrlo dinamičan i osebujan budući da u povijesti Europske unije još nije zabilježeno da je neki propis izazvao toliko interesa u općoj populaciji i među zainteresiranim stranama kao proces donošenja Direktive (EU) 2019/790. Konačno, obradit će se i tekst članka 15. predmetne Direktive i pripadajući recitali, kojima se uređuje novo srodno pravo nakladnika informativnih publikacija.

Ključne riječi: srodno pravo nakladnika informativnih publikacija, Direktiva (EU) 2019/790

---

* Ovaj rad nastao je na temelju diplomskog rada Ivana Begića pod naslovom „Pravo izdavača informativnih publikacija prema Direktivi 2019/790 o autorskom i srodnim pravima na Jedinostvenom digitalnom tržištu“, obranjenog na Pravnom fakultetu u Zagrebu dana 25. rujna 2020. godine s ocjenom izvrstan.

** Romana Matanovac Vučković, izvanredna profesorica na Katedri za građansko pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

*** Ivan Begić, odvjetnički vježbenik u odvjetničkom društvu Tödting i partneri d.o.o.

1. UVOD

Zaštita autorskog i srodnih prava, koju je osiguravao dosadašnji europski i nacionalni zakonodavni okvir, u digitalnom okružju nije dostatna za vrijeme i okolnosti u kojima živimo. Svjesnost o problemima koji su time uzrokovani potaknula je prvo neke države članice Europske unije, a potom i institucije Europske unije, da pokrenu kotač promjena. Medijska industrija, posebno novinsko nakladništvo i profesionalno novinarstvo u gospodarskom smislu proživljavaju neke od najtežih trenutaka u povijesti. Četvrta industrijska revolucija u obliku i pojavi interneta te masovnog dijeljenja informacija umanjila je važnost do tada primarnih izvora medijskog sadržaja te desetkovala prihode medijske industrije. Tranzicija iz tiskanog u *online*-okružje spojena je s brojnim problemima i obilježava je trajno traženje održivog modela poslovanja profesionalnih medija.

Pojava posrednika u nekim je industrijskim granama i uslugama značajno pridonijela poboljšanju i dostupnosti roba i usluga, pa su tako platforme poput *eBaya*, *Bookinga*, *Ubera*, *Bolta* i *Glova* donijele revoluciju u dostupnosti roba i usluga istodobno ugrožavajući neke dotadašnje distribucijske kanale, poput turističkih agencija i tradicionalnih taksi-službi. S pozitivnim stranama svakako su spojene i negativnosti na razini propisa, poreznih pitanja te tržišnog natjecanja. Po jednakome modelu i u konzumaciji kreativnih, kulturnih i medijskih sadržaja pojavili su se posrednici – platforme za dijeljenje sadržaja poput *Youtubea*, digitalni glazbeni servisi poput *Deezer* i *Spotify*, društvene mreže poput *Facebooka*. U medijskoj industriji u ulozi posrednika u konzumiranju medijskih sadržaja posebno su se pojavili medijski agregatori poput *Google Newsa*, servisi za praćenje medija i slične platforme.¹ Iako je poslovni model djelovanja svih tih posrednika vrlo sličan, sadržaj koji posreduju bitno je različit. Naime cipele, hoteli, hrana i prijevoz nisu isto što i glazba, film te pogotovo ne medijski sadržaji. Kreativni, kulturni i medijski sadržaji nisu obična roba ili usluga – oni imaju jednu dodatnu, potpuno drugu dimenziju, koja značajno utječe na društvo u cjelini. Posebno je osjetljiva dimenzija medija, čime se u ovome radu i bavimo.

Iako su isprva mediji, uključujući posebno novinske nakladnike, prigrlili modele poslovanja medijskih agregatora i društvenih mreža, njihova ekspanzija i preuzimanje te koncentracija, koja mahom nije u skladu s načelima tržišnog natjecanja, kao i njihovo

---

¹ Vidi detaljno: Athey, S., Mobius, M. (2012) *The impact of news aggregators on internet news consumption: the case of localisation. Working Paper*, Microsoft Research. Dostupno na:

<https://www.gsb.stanford.edu/faculty-research/working-papers/impact-news-aggregators-internet-news-consumption-case-localization> (7. prosinca 2020.); Athey, S., Mobius, M., Pál, J. (2017) *The impact of aggregators on internet news consumption*. Stanford University Graduate School of Business Research Paper No 17-8. Dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2897960 (7. studenoga 2020.).

ubrzano pretvaranje u „vratare“ (*gatekeepere*) kanala dostupnosti vijesti i informacija prema krajnjim korisnicima, ugrozilo je održivost tradicionalnih medija. Naime poslovni modeli medijskih agregatora i sličnih platformi sastoje se u tome da uzimaju dijelove sadržaja koji kreiraju novinski nakladnici i drugi nakladnici medija, sortiraju ih i tako sortirane nude krajnjim korisnicima te na postavljenim reklamnim oglasima zarađuju svome ulogu neproporcionalno visoke iznose novca, koje ne dijele s kreatorima medijskih sadržaja. Istodobno pojavom medijskih agregatora i sličnih platformi krajnji korisnici ne dolaze do sadržaja putem *web*-stranica pojedinačnih medijskih nakladnika, već putem agregatora. Time se zaobilaze reklamni oglasi postavljeni na stranicama nakladnika. Takvo stanje nije održivo u medijskoj industriji, zbog čega se „spas“ u jednome dijelu potražio na razini autorskog i srodnih prava. Iako tradicionalno medijska industrija nije toliko naslonjena na zaštitu autorskog i srodnih prava, taj oblik zaštite sada se čini kao jedan od najprikladnijih u odnosu prema medijskim agregatorima i sličnim platformama jer pruža poziciju isključivih prava – dopustiti ili zabraniti korištenje objekta prava te zahtijevati i dobiti za svako korištenje pravičnu naknadu.

Nove pravne modele, koji bi osigurali pravedniju pravnu, a posljedično i faktičnu, poziciju nakladnika informativnih publikacija, prvo su uvele Njemačka i Španjolska stvaranjem novog autorskom srodnog prava nakladnika informativnih publikacija. Inicijativa se ubrzo prenijela na europsku razinu te je u dugotrajnom zakonodavnom postupku, prožetom masovnim lobiranjem svih zainteresiranih strana, na razini Europske unije stvoreno novo srodno pravo nakladnika informativnih publikacija u Direktivi (EU) 2019/790 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o autorskom srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu i izmjeni direktiva 96/9/EZ i 2001/29/EZ (dalje u tekstu: Direktiva (EU) 2019/790).² Člankom 15. te Direktive uređuje se novo srodno pravo nakladnika informativnih publikacija, čime se stvara obveza svim državama članicama Europske unije da takvo pravo, u sadržaju koji određuje članak 15. Direktive (EU) 2019/790, implementiraju u svoja nacionalna zakonodavstva. Cilj novog srodnog prava nakladnika informativnih publikacija jest postići održivost medijske industrije.

U ovome radu obradit će se razlozi koji su doveli do propisivanja novog srodnog prava na razini Europske unije, nacionalni primjeri Njemačke i Španjolske, koji su tome prethodili, te zakonodavni postupak na europskoj razini, koji je bio vrlo dinamičan i osebujan jer u povijesti Europske unije još nije zabilježeno da je neki propis izazvao toliko interesa u općoj populaciji i među zainteresiranim stranama kao proces donošenja Direktive (EU) 2019/790. Konačno, obradit će se i tekst članka 15. predmetne Direktive i pripadajući recitali, kojima se uređuje novo srodno pravo nakladnika informativnih publikacija.

---

² Direktiva (EU) 2019/790 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o autorskom srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu i izmjeni direktiva 96/9/EZ i 2001/29/EZ, OJ L 130, 17. 5. 2019., str. 92–125.

2. PROBLEM – AKTIVNA LEGITIMACIJA NAKLADNIKA NOVINSKIH PUBLIKACIJA

Nakladnici informativnih publikacija u državama članicama Europske unije, a ni šire, u pravilu nemaju pravni okvir koji bi im dao izvorno autorsko pravo u odnosu na medijske sadržaje koje objavljuju. Njihova je pravna pozicija u dokazivanju stjecanja autorskih prava iskorištavanja na medijskim sadržajima različita u pojedinim državama članicama Europske unije. Tu valja kao prvo uočiti da nema jedinstvenog autorskog ni srodnog prava na području cijele Europske unije, već postoji 27 zasebnih nacionalnih autorsko-pravnih poredaka. Oni u jednome dijelu jesu harmonizirani, no to je jako daleko od jedinstvenog sustava. S druge strane sve ako je u nekoj državi članici Europske unije situacija u pogledu stjecanja autorskog prava na sadržaju koji objavljuju donekle povoljnija za nakladnike informativnih publikacija (zato što postoji, na primjer, predmnijeva o stjecanju prava na djelima stvorenim u radnom odnosu), u drugim državama to nije slučaj. U takvim državama dokazivanje stjecanja autorskog prava na medijskim sadržajima vezano je uz pokazivanje mnoštva pojedinačnih ugovora s pojedinačnim autorima – stvarateljima pojedinačnih autorskih djela koja su sadržana u informativnim publikacijama. Stoga nepostojanje samostalnog izvornog prava na koje bi se nakladnici mogli osloniti u pokušaju ostvarivanja povoljnije pregovaračke pozicije s internetskim platformama, kao i nepostojanje jedinstvenog pristupa u svim državama članicama predstavlja prvi i osnovni problem s kojim su se susretali nakladnici informativnih publikacija u pokušajima da na jedinstvenom digitalnom tržištu ostvare naknade za komercijalizaciju svojih medijskih sadržaja.

Ako se uzme za primjer Hrvatska, uočava se da je prema Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima (dalje u tekstu: ZAPSP)³ koji je u Hrvatskoj trenutačno na snazi pravni položaj nakladnika informativnih publikacija u pravnome smislu nezavidan kad je riječ o dokazivanju stjecanja autorskog prava u odnosu prema trećim stranama. Naime nakladnici informativnih publikacija stječu autorska prava od novinara ili od fotografa putem raznih ugovornih režima. Prvi način stjecanja autorskog prava bio bi putem ugovora o radu, u kojemu se mora izričito naznačiti stječe li poslodavac od zaposlenika pravo iskorištavanja te ako ga stječe, obvezna je naznaka opsega i trajanja prava iskorištavanja.⁴ Drugi način stjecanja autorskog prava ostvariv je putem nakladničkog (izdavačkog) ugovora, kojim nakladnik stječe pravo iskorištavanja pojedinačnog autorskog djela.⁵ Takvi se ugovori sklapaju u pisanom obliku, osim u slučaju malih nakladničkih ugovora, koji mogu biti neformalni.⁶ U praksi se takvi ugovori sklapaju na povremenoj bazi, s ciljem stjecanja prava za jednokratno objavljivanje pojedinog članka ili fotografije. Treći način stjecanja autorskog prava nakladnici ostvaruju putem ugovora

---

³ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17, 96/18, dalje u tekstu: ZAPSP. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/106/Zakon-o-autorskom-pravu-i-srodnim-pravima> (23. 3. 2021.).

⁴ Članak 76. ZAPSP-a.

⁵ Članci 51. i 56. ZAPSP-a.

⁶ Članak 59. ZAPSP-a.

o djelu ili trajnog ugovora o suradnji s vanjskim suradnicima.⁷ Ta raznovrsnost pravnih osnova za stjecanje autorskih prava iskorištavanja na medijskim sadržajima koje objavljuju nakladnicima ne ide na ruku u pregovorima s digitalnim platformama.

Pred sudom u postupcima zaštite od povrede ili u drugim okolnostima zbog potrebe legitimacije prema trećima nakladnici moraju ugovorima dokazivati jesu li te u kojem opsegu stekli pravo na iskorištavanje autorskih djela koje objavljuju, tj. svakog pojedinačnog teksta i fotografije ili videouratka. Na primjer u jednom od sporova njemački nakladnik morao je prikupiti 22.000 ugovora sklopljenih s novinarima i fotografima u svrhu dokazivanja svoje aktivne legitimacije u tužbi pred sudom.⁸ Takva pravna pozicija usporava razvoj medija. Problem se pokazuje još većim ako se uzme u obzir da je puno članaka i fotografija u režimu tzv. malih nakladničkih ugovora, koji su usmeni.

3. POSLOVNI MODEL MEDIJSKIH AGREGATORA – POSREDNICI ILI KORISNICI?

Posebnu pozornost privlači problematika vezana uz sve veću snagu medijskih agregatora i internetskih platformi i posljedično sve slabiji položaj i pregovaračka snaga nakladnika informativnih publikacija. Tako je na primjer *Google News*, kao najzorniji prikaz medijskog agregatora, razvio poslovni model u kojem na svojoj platformi prikazuje velik broj isječaka medijskih sadržaja s raznih izvora, koje rangira koristeći se algoritmima i kodovima. Pri kliku na određeni sadržaj prikazuju se reklame koje naplaćuje i također organizira *Google News*. Time se zaobilazi ulazna *web*-stranica nakladnika informativnih publikacija i reklame koje je na svoj sadržaj inicijalno postavio nakladnik. S druge strane upravo reklame koje je sam nakladnik postavio, a koje su u modelu *Google Newsa* zaobiđene, nakladnikov su primarni izvor financiranja. Ulazak do željenog teksta putem medijskog agregatora i zaobilazanje „nakladnikovih“ reklamnih oglasa dovodi do financijske ugroze nakladnika i financijskog prosperiteta agregatora koji nije sudjelovao u stvaranju sadržaja, već samo u preuzimanju uloge *gatekeepera* u odnosu na već objavljene medijske sadržaje. Jedno istraživanje Europske komisije iz 2016. godine upozorilo je na nevjerojatan podatak da gotovo 47 % osoba koje koriste platforme poput *Google Newsa* nikad uistinu i ne klikne na sadržaj teksta, već se zadovolji kratkim isječkom, naslovom i viđenom fotografijom ili kratkim videom, čime se neposredno ugrožava poslovanje nakladnika informativnih publikacija.⁹

---

⁷ Predavanje Romana Matanovac Vučković: *Položaj novinskih nakladnika nakon Direktive (EU) 2019/790. Youtube* (video). Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=_EX5EJH5Tew (6. kolovoza 2020.).

⁸ Bently, L., Kretschmer, M., Dudenbostel, T., Moreno, M. i Radauer, A. (2017) *Strengthening the Position of Press Publishers and Authors and Performers in the Copyright Directive*. Dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596810/IPOL_STU\(2017\)596810_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596810/IPOL_STU(2017)596810_EN.pdf), str. 22 (10. kolovoza 2020.).

⁹ Flash Eurobarometer 437 (2016) *Internet users preferences for accessing content online*. Dostupno na: https://www.da-ra.de/dara/study/web_show?res_id=525091&lang=en&mdlang=en&detail=true (1. 9. 2020.), str. 58.

Pravna pozicija medijskih agregatora i sličnih platformi iz njihove perspektive počiva na razumijevanju da se njihova aktivnost sastoji samo u posredovanju u korištenju zaštićenih sadržaja između krajnjih točaka – nakladnika, i krajnjih korisnika pojedinaca – potrošača i trgovaca. Agregatori i slične platforme sebe ne smatraju korisnicima. S druge strane nositelji prava na medijskim sadržajima agregatore i slične platforme vide kao korisnike koji koriste njihov zaštićeni medijski sadržaj, bez odobrenja i bez plaćanja primjerene naknade. U tom razmimoilaženju korijen je problema u odnosu nakladnika informativnih publikacija i agregatora i sličnih platformi. I, naravno, u novcu koji se zarađuje od reklama koje se plasiraju uz zaštićeni medijski sadržaj.¹⁰

4. DIREKTIVA 2001/29/EZ BEZ ODGOVORA NA IZAZOVE SUVREMENOG DIGITALNOG TRŽIŠTA

Direktiva 2001/29/EZ o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (dalje u tekstu: Direktiva 2001/29/EZ)¹¹ imala je zadatak urediti sadržaj autorskoga prava prilagođeno informacijskom društvu – prvenstveno internetu. Ona kroz svoja četiri poglavlja i petnaest članaka propisuje i definira autorsko pravo reproduciranja, distribuiranja i činjenja dostupnim javnosti (engl. *making available to the public*), koje svrstava u okrilje prava priopćavanja javnosti (engl. *communication to the public*). Već u vrijeme donošenja ta je Direktiva bila pomalo zastarjela, a razvojem interneta regulacija iz Direktive postala je nedostatna u današnjem vremenu informacijskog društva. Na primjer u Republici Hrvatskoj 2001. godine samo je 11,6 % populacije koristilo internet, dok je taj broj 2016. godine narastao na 74,2 %.¹² Samo ta činjenica pokazuje da su se životne, praktične i poslovne okolnosti uvelike promijenile te da se ne može očekivati da pravni okvir od prije dvadeset godina s uspjehom odgovori na izazove koji su uslijedili na digitalnom tržištu.

Direktivom 2001/29/EZ nastojao se stvoriti pravni okvir za zaštitu isključivih autorskih prava u digitalnom društvu, ali, na žalost, osim što je definirano novo isključivo pravo činjenja dostupnim javnosti (stavljanja na raspolaganje javnosti), kojim se pokrivaju interaktivna korištenja na internetu u okviru prava priopćavanja javnosti, ova Direktiva nije donijela puno više od toga, a pogotovo se nije predvidjelo kojim će smjerom krenuti poslovne prakse i poslovni modeli na internetu.

---

¹⁰ Vidi detaljno: Colangelo, G., Torti, V. (2019) *Copyright, online news publishing and aggregators: a law and economics analysis of the EU reform*. International Journal of Law and Information Technology 27, str. 75–90.

¹¹ Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu, *OJ L 167*, 22. 6. 2001, str. 10–19.

¹² Internet live Stats (2016) *Internet Users in Croatia*. Dostupno na: <https://www.internetlivestats.com/internet-users/croatia/> (29. 8. 2020.).

5. NJEMAČKI MODEL PRAVA NAKLADNIKA INFORMATIVNIH PUBLIKACIJA

Kao što je već upozoreno, u pokušaju primjene isključivih autorskih prava pojavio se problem dokazivanja stjecanja prava iskorištavanja na strani nakladnika informativnih publikacija. U Njemačkoj na primjer nema zakonskog prijenosa autorskih prava iskorištavanja za stvaranje djela u radnom odnosu i po narudžbi, što u parnici za dokazivanje povrede i naknadu štete ili naknadu za korištenje stavlja nakladnika u krajnje nepovoljan položaj jer mora dokazivati stjecanje prava u odnosu na pojedinačna djela koja koristi u svojim informativnim publikacijama. Stoga se poglavito u Njemačkoj razvila i implementirala ideja posebnog, novog srodnog prava, koje bi pripalo nakladniku informativne publikacije po samome zakonu. U ožujku 2013. godine u njemački su Zakon o autorskom i srodnim pravima (*Urheberrechtsgesetz*)¹³ tako uneseni članci 87.f., 87.g. i 87.h. Nakladnici su time dobili jednogodišnje isključivo pravo čiji je sadržaj reproduciranje i priopćavanje javnosti u komercijalne svrhe, uz iznimku vrlo kratkih isječaka, tzv. *snippeta*, koji su ujedno i predstavljali najkontroverzniju stavku ove novele. Svaki oblik teksta koji prelazi granicu vrlo kratkih isječaka (a koja nije jasno definirana) mora biti licenciran uz naknadu.¹⁴ Autorima je pak jednom od odredaba zajamčena primjerena naknada te je time njihov položaj ostao netaknut. Te su zakonodavne intervencije bile usmjerene u prvome redu na uređenje odnosa između nakladnika informativnih publikacija i *Google Newsa*. Kao što je već prethodno opisano, višegodišnja praksa tog *Googleova* servisa sastoji se u objavljivanju kratkih isječaka vijesti s portala raznih medijskih kuća, najčešće uvodnih rečenica teksta i fotografija, uz koje se pojavljuju reklamni oglasi, od kojih nakladnici nisu dobivali naknadu za korištenje autorskih prava. Nakon niza neuspješnih pregovora i pokušaja uspostavljanja nekog sporazuma temeljem kojeg bi nakladnici ostvarili udio u zaradi *Google Newsa* od reklama, sudskih sporova i drugih nastojanja nakladnika, zaključilo se na državnoj razini da jedino uvođenje novog originarnog prava nakladnika može donekle poboljšati njihov pravni položaj u dokazivanju zastupanog sadržaja i ostvarivanju naknade od njegova korištenja. Taj niz neuspjeha bio je okidač za ovu ozbiljnu i jedinstvenu promjenu u Njemačkoj, koju nisu pratile druge države članice Europske unije, iako je o tome bilo govora i razmatranja i u Belgiji, Francuskoj te Italiji.¹⁵

Potez njemačkog zakonodavca, kao što se i očekivalo, interpretiran je kao „napad“ na *Google*, pa je tako jedan od najuglednijih tjednika na području ekonomije, britanski *The Economist*, okarakterizirao navedeni akt kao *Googlephobiju*.¹⁶ Njemački su nakladnici

---

¹³ *Urheberrechtsgesetz vom 9. September 1965 (BGBl. I S. 1273), das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 26. November 2020 (BGBl. I S. 2568) geändert worden ist*, Dostupno na: <https://www.gesetze-im-internet.de/urhg/> (22. 3. 2021.).

¹⁴ Vidi više: Calzada, J., Gil, R. (2018) What do news aggregators do? Evidence from Google News in Spain and Germany. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2837553 (22. studeni 2020.).

¹⁵ Rosati, E. (2016) *Neighbouring Rights for Publishers: Are National and (Possible) EU Initiatives Lawful?*, IIC International Review of Intellectual Property and Competition Law 47, str. 572.

¹⁶ Tworek, H. i Buschow, C. (2014) History Lessons: Why Germany's "Google tax" won't work. *NiemanReports* (online). Dostupno na: <https://niemanreports.org/articles/history-lessons-why-germanys-google-tax-wont-work/> (21. kolovoza 2020.).

odlučili svoja nova autorskim srodna prava ostvarivati putem organizacije za kolektivno ostvarivanje prava *VG Media*. Važnu ulogu u donošenju odluka unutar te organizacije, s obzirom na tržišni udio među nakladnicima, ima velika medijska grupacija *Axel Springer*. *VG Media* za licenciranje sadržaja postavila je zahtjev za naknadom za sve publikacije koje zastupa u iznosu od 6 % bruto prihoda agregatora.¹⁷ *Google News* nije bio „raspoložen“ za pregovore te je odlučio uzvratiti „protunapadom“ – uputio je zahtjev njemačkim nakladnicima informativnih publikacija da se odreknu prava na naknadu ako žele da se njihov sadržaj prezentira na sučelju *Google Newsa*. Nakon neuspjelog pokušaja arbitraže pred Njemačkim zavodom za patente i žigove (*Deutsches Patent- und Markenamt – DPMA*) *VG Media* je podigla tužbu protiv *Googlea* u ljeto 2014. godine.¹⁸ *DPMA* je ipak uspješno riješio pitanje vrlo kratkih isječaka utvrđujući njihovu veličinu do najviše sedam riječi, drugim riječima, bilo kakav tekst iznad toga trebao bi biti licenciran.¹⁹

Kao „odgovor“ na tužbu *VG Medije Google* je objavio da će 23. listopada 2014. godine ukloniti sve kratke isječke i fotografije nakladnika koji su predstavljeni putem *VG Medije* te da će postavljati samo linkove i naslove tekstova. Prijetnja se nije odnosila samo na agregator – platformu *Google News* već i na sve druge stranice i platforme *Google Servicea*. Uslijed takva pritiska *VG Media* se „predomišlja“ i odobrava *Googleu* da koristi vrlo kratke isječke nakladnika koje zastupa, i to potpuno besplatno, navodeći kao razlog „ogromnu moć koju *Google* ima na tržištu“.²⁰ Dakle i bez obzira na novele njemačkog Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima i bez obzira na novo pravo nakladnika informativnih publikacija *VG Media* je do 2017. godine od svih ugovora u kojima je licencirala medijski sadržaj nakladnika informativnih publikacija koje zastupa uprihodila vrlo skromnih 714.540,00 eura.²¹

Da bi se taj pravni spor dalje usložio, Zemaljski sud u Berlinu povodom prigovora *Googlea* u tome postupku zastao je s postupkom i uputio zahtjev za prethodnom odlukom Sudu Europske unije 2017. godine.²² Sud Europske unije utvrdio je, među ostalim, da je novo autorskom srodno pravo ciljano uvedeno protiv medijskih agregatora te da se radi o tehničkom propisu u smislu članka 8. stavka 1. podstavka 1. Direktive 98/34/EZ,²³ koji je u svojem nacrtu trebao biti dostavljen Europskoj komisiji, a to je njemački zakonodavac propustio učiniti. Sukladno tome novo srodno pravo uvedeno u njemačko autorskopravno zakonodavstvo novelom iz 2013. godine postalo je neprimjenjivo i neprovedivo.

---

¹⁷ Bently, L., Kretschmer, M., Dudenbostel, T., Moreno, M. i Radauer, A., *op. cit.*, str. 31.

¹⁸ Tani, Tommaso (2018) *The "Link tax" in the Experiences of Germany, Spain and the Article 11 of the EC Proposal for the New Copyright Directive*. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/link-tax-experiences-germany-spain-article-11-ec-proposal-tani> (21. kolovoza 2020.).

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Tworek, H. i Buschow, C., *op. cit.*

²¹ Bently, L., Kretschmer, M., Dudenbostel, T., Moreno, M. i Radauer, A., *op. cit.*, str. 31.

²² Presuda od 12. rujna 2019., *VG Media*, C-299/17, ECLI:EU:C:2019:716.

²³ Direktiva 98/34/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. o utvrđivanju postupka osiguravanja informacija u području tehničkih normi i propisa, OJ L 204, 21. 7. 1998, str. 37–48, izmijenjena i dopunjena Direktivom 98/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. srpnja 1998. o izmjeni Direktive 98/34/EZ o utvrđivanju postupka pružanja informacija u području tehničkih normi i propisa OJ L 217, 5. 8. 1998, str. 18–26.

Posljedično, *VG Media* je u lipnju 2020. godine povukla tužbu podnesenu protiv *Googlea*²⁴ te je tim činom privremeno završena „saga“ o njemačkom pokušaju uvođenja novog, autorskom pravu srodnog prava nakladnika informativnih publikacija. Ono je u konačnici postalo neizvršivo, tj. stavljeno je izvan snage zbog ovog formalnog tehničkog propusta u zakonodavnom procesu.

6. ŠPANJOLSKI MODEL ZAŠTITE PRAVA NAKLADNIKA INFORMATIVNIH PUBLIKACIJA

Španjolski je parlament, ponukan njemačkim primjerom, dodao u članak 32. Zakona o autorskom pravu²⁵ novi stavak 2., koji je stupio na snagu 1. siječnja 2015. godine, te je time uveo zaštitu nakladnika informativnih publikacija na potpuno različit način od onog koji je godinu dana ranije stupio na snagu u Njemačkoj. U toj „španjolskoj“ odredbi nije uspostavljeno novo autorskom srodno pravo, kao što je to bio slučaj u Njemačkoj, već se zaštita nakladnika informativnih publikacija propisala kao iznimka od isključivih autorskih prava. Medijski su agregatori, prema toj odredbi, dužni platiti naknadu nakladnicima za kratke isječke i linkove koje postavljaju na svojim platformama. Ta iznimka od isključivih prava propisana je na način da se mora obavezno kolektivno ostvarivati, bez mogućnosti odricanja na strani nakladnika informativnih publikacija. Drugim riječima, prema zakonu nije bila ostavljena mogućnost da se dogovori bilo kakav individualni aranžman između nakladnika informativnih publikacija i platforme poput *Google Newsa*.²⁶ Španjolska inicijativa protumačena je kao „napad“ na *Google*, a sama novela popularno je prozvana *Google tax*. Rješenje je oštro kritizirano i u znanstvenim krugovima.²⁷ Odgovor *Googlea* na to zakonsko rješenje uslijedio je i prije nego što je novela stupila na snagu. Dana 11. prosinca 2014. godine *Google* je najavio da će 16. prosinca ukloniti sve sadržaje španjolskih nakladnika informativnih publikacija s platforme *Google News* te da će se cijeli servis povući iz Španjolske.²⁸ Kako je najavljeno, tako je i učinjeno. Gašenjem platforme *Google News* u Španjolskoj stvorile su se jedinstvene pretpostavke za provedbu empirijskog istraživanja o utjecaju medijskih agregatora na poslovanje nakladnika informativnih publikacija te o gospodarskim učincima gašenja te platforme na prihode nakladnika. Iako je u početku došlo do naglog

²⁴ Furgal, Ula (2020) *EU Copyright Reform: Evidence on the Implementation of the Copyright in Digital Single Market Directive (Directive (EU) 2019/790)*. CREATE Centre: University of Glasgow & reCreating Europe. Dostupno na: <https://www.create.ac.uk/cdsm-implementation-resource-page/#academic-opinions> (18. kolovoza 2020.).

²⁵ *Real Decreto Legislativo 1/1996, de 12 de abril, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Propiedad Intelectual, regularizando, aclarando y armonizando las disposiciones legales vigentes sobre la materia (legislación consolidada)*. Dostupno na: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1996/BOE-A-1996-8930-consolidado.pdf> (23. 3. 2021.).

²⁶ Tani, Tommaso, *op.cit.*

²⁷ Vidi na primjer Xalabarder, R. (2014) *The remunerated statutory limitation for news aggregation and search engines proposed by the Spanish government; its compliance with international and EU law*, IN3 Working Paper Series. Dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2504596 (1. 12. 2020.).

²⁸ Richard Gingras, *Google News* (2014). Dostupno na: <https://europe.googleblog.com/2014/12/update-on-google-news-in-spain.html> (1. rujna 2020.).

pada prometa kod nakladnika i medijskih kuća, promet se nakon toga postupno povećavao. Na primjer *El País*, jedna od najvećih novinarskih kuća u Španjolskoj, imala je prosječan mjesečni broj posjetitelja na svojoj internetskoj stranici u listopadu 2014. godine (prije povlačenja *Google Newsa*) 8,5 milijuna, dok je u prosincu 2015. godine, godinu dana nakon povlačenja, broj mjesečnih posjetitelja porastao na 16,6 milijuna.²⁹ Održivost industrije ne može se dogoditi preko noći te je, sukladno tome, potrebno vrijeme za oporavak, koji se, sudeći po španjolskom empirijski dokazanom slučaju, događa kad se medijski agregator ukloni s tržišta, pa makar i svojevrijem.

7. ZAKONODAVNE, POLITIČKE I LOBISTIČKE AKTIVNOSTI U PREDVEČERJE DONOŠENJA DIREKTIVE (EU) 2019/790

Već je krajem 2012. godine Europska komisija najavila reviziju Direktive 2001/29/EZ te je u tu svrhu krajem 2013. godine održana javna rasprava o stanju autorskopravne zaštite u Europskoj uniji. Na temelju rasprave i ostalih istraživanja i pokazatelja Europska komisija objavila je izvještaj o stanju autorskopravne zaštite u srpnju 2014. godine.³⁰ Taj se izvještaj može smatrati jednim od početnih službenih tekstova na razini Europske unije u kojem se počeo stvarati okvir za nadolazeću autorskopravnu reformu autorskoga prava na jedinstvenom digitalnom tržištu, uz uzimanje u obzir simultanih događaja u pojedinim državama članicama. Snažan motiv za autorskopravnu reformu bila je potreba za očuvanjem kreativnih i kulturnih industrija te industrije medija na internetu. Europska je komisija u prosincu 2015. godine izdala komunikaciju pod nazivom *Towards a modern, more European copyright framework*,³¹ a u rujnu 2016. godine iznijela je prvi nacrt prijedloga nove Direktive o autorskom i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu Europske unije.³²

²⁹ Munter, Johannes (2019) *Google News Shutdown in Spain Was Not as Bad as Google Would Have You Believe*. News Media Alliance. Dostupno na: <https://www.newsmediaalliance.org/google-news-shutdown-in-spain-not-as-bad-as-google-would-have-you-believe/> (1. rujna 2020.).

³⁰ Quintais, Joao Pedro (2019) *The New Copyright in the Digital Single Market Directive: A Critical Look*, str. 2. Dostupno na: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=828118110029109070122004103111008107103022085008058030022071124093114091111005067123123000020044011010011095081064093000067002123080054060038066087090084118123105075026059033114111027092096073064125092111064123064121120093081010008085099016126087030100&EXT=pdf> (20. kolovoza 2020.).

³¹ European Commission (2015) *Towards a modern, more European copyright framework*. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0192&from=EN> (2. rujna 2020.).

³² European Commission (2016) *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on copyright in the Digital Single Market*. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-593-EN-F1-1.PDF> (2. rujna 2020.). Analizu i kritike vidi: Geiger, C., Bulayenko, O., Frosio, G. (2016) *Opinion of the CEIPI on the European Commission's copyright reform proposal, with a focus on the introduction of neighbouring rights for press publishers in EU law*. Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2016-01. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2921334 (4. prosinca 2020.).

Po uzoru na njemački model autorskom srodnog prava nakladnika informativnih publikacija u članku 11. tog prvog prijedloga nove Direktive sadržane su odredbe o novom srodnom pravu nakladnika informativnih publikacija. Prijedlog je stavljen na javnu raspravu i doživio je brojne kritike.³³ Vijeće Europske unije uskladilo je svoju poziciju te je predložilo amandmane na prijedlog Komisije 25. svibnja 2018. godine.³⁴ Vijeće se složilo s potrebom uvođenja novog autorskom srodnog prava nakladnika informativnih publikacija, ali je trajanje samog prava s prvobitno predloženih dvadeset godina skratilo na godinu dana te je predložilo iznimku od isključivih prava u pogledu „nebitnih“ dijelova teksta. Oni bi bili iznimka, čiju bi vrijednost odredile same države članice koristeći pritom kriterij originalnosti ili kriterij veličine samog dijela teksta, odnosno vrlo kratkih isječaka teksta.

Europski je parlament 12. rujna 2018. godine potrebnom većinom uspio izglasati svoju ažuriranu verziju amandmana na prvotni prijedlog Komisije.³⁵ Tim činom službeno je započet trijalog između Parlamenta, Komisije i Vijeća, koji će početkom 2019. godine rezultirati usvajanjem nove Direktive. I Europski parlament prihvatio je osnivanje novog autorskom srodnog prava nakladnika informativnih publikacija te je predložio trajanje isključivih prava pet godina. Amandmani Parlamenta uveli su još jedno ograničenje isključivih prava nakladnika informativnih publikacija za korištenje informativne publikacije u privatne i nekomercijalne svrhe te kao dodatnu iznimku uvrstili i linkove. Parlament je posebnu pozornost posvetio novinarima na način da se za njih osigura udio u naknadi koju na ime srodnog prava ostvare nakladnici informativnih publikacija.

Protivnici uvođenja novog autorskom srodnog prava nakladnika informativnih publikacija kao jedan od glavnih argumenata iznosili su tvrdnje da će biti manje informacija i medijskih sadržaja na internetu, da se ugrožava sloboda izražavanja kao temeljno ljudsko pravo, da će se narušiti položaj novinara i fotoreportera³⁶ te da novo pravo isključivo pogađa medijske agregatore, opetovano *Google News*, pa je sukladno tome i sam 11. članak u javnosti poznatiji kao *Link tax ili Google tax*.³⁷ Svoje nezadovoljstvo izrazilo je čak 145 raznih europskih institucija, nevladinih organizacija, novinara i knjižnica u zajedničkom otvorenom pismu njemačkom eurozastupniku *Axelu Vossu*,

---

³³ Vidi npr. Kretschmer, M., Dusollier, S., Geiger, C., Hugenholtz, P. B. (2016) *The European Commission's public consultation on the role of publishers in the copyright value chain: a response by the European Copyright Society*. European Intellectual Property Review [E.I.P.R.] 38 (10); str. 591-595.

³⁴ Council of the European Union, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on copyright in the Digital Single Market - Agreed negotiating mandate, 25 svibanj 2018. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/media/35373/st09134-en18.pdf> (2. rujna 2020.).

³⁵ European Parliament (2018) Parliament amendments text. Dostupno na: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printsummary.pdf?id=1552097&l=en&t=D> (2. rujna 2020.).

³⁶ Romana Matanovac Vučković: *Položaj novinskih nakladnika nakon Direktive, op.cit.*

³⁷ Senftleben, M., Kerk, M., Buiten, M., Heine, K. (2017) *New rights of new business models? An inquiry into the future of publishing in the digital era*. IIC International Review of Intellectual Property and Competition Law 48, str. 538-561.

glavnom koordinatoru i izvjestitelju nacрта Direktive, zahtijevajući brisanje članka 11.³⁸ *Google* je pak tijekom 2018. godine preko svojeg investicijskog fonda *Digital News Initiative*, koji okuplja više od 160 nakladnika informativnih publikacija, ubrizgao više od 150 milijuna eura u razne projekte s molbom³⁹ prema korisnicima sredstava da lobiraju kod svojih europarlamentaraca⁴⁰ te time i javno još jednom pokazao kakav je odnos snaga na medijskom tržištu. Lobiranja su bila intenzivna, ne samo u pitanju uvođenja prava nakladnika informativnih publikacija već i u pogledu drugih dijelova prijedloga Direktive. Na primjer objavljen je podatak da je od 2014. do 2018. godine obavljeno 765 susreta između Komisije i lobista s obje strane⁴¹ te da su u lobiranju prednjačile kolektivne organizacije, predstavnici filmske i glazbene industrije te nakladnici informativnih publikacija. Među „top“ rangiranim lobistima po broju sastanaka s Komisijom jesu primjerice: IFPI – *Representing recording industry worldwide*, *Federation of European publishers*, *Universal Google Group Interational*, dok je *Google* kao tehnološki gigant ostao na sedmom mjestu. Koliki je pritisak bio i na samim članovima Europskog parlamenta, svjedoče podaci iz ureda parlamentarca *Maxa Anderssona*, koji je izjavio da je od svibnja do rujna 2018. godine, mjeseca u kojem je izglasan finalni tekst Direktive u Europskom parlamentu, primio više od 3000 e-poruka s pokušajima lobiranja s obje strane.⁴² Svoj protest novoj regulativi dale su i talijanska, španjolska i poljska verzija najpopularnije *online*-enciklopedije *Wikipedije*, tako da su u razdoblju od 3. do 5. srpnja 2018. godine „zacrnilo“, odnosno blokirali korištenje svoje stranice prikazujući time simboliku onoga što slijedi nakon usvajanja teksta Direktive.⁴³ Da je to najkontroverzniji tekst jednog dokumenta u Europskoj uniji u posljednjih nekoliko desetljeća, svjedoče i održani prosvjedi i peticije protiv usvajanja Direktive. Tako je na *web*-stranici za prikupljanje peticija *Change.org* prikupljeno više od 5.000.000 potpisa za inicijativu pod nazivom: „*Stop the censorship-machinery! Save the Internet!*“, što je čini jednom od najvećih peticija u povijesti Europske unije usmjerenih protiv donošenja nekog njezina službenog dokumenta.⁴⁴ Održani su prosvjedi diljem Europe, pretežito po gradovima Njemačke, gdje

³⁸ *Letter to Axel Voss* (2018) MEP. Dostupno na: <https://leistungsschutzrecht.info/sites/default/files/assets/dokumente/aktuelles/openletter-axelvoss-deletearticle11-english.pdf> (3. rujna 2020.).

³⁹ *Netzpolitik.org* (2018) *Full text of a request to lobby MEPs*. Dostupno na: <https://netzpolitik.org/wp-upload/2018/09/google-dni-email-on-copyright.pdf> (3. rujna 2020.).

⁴⁰ *Tech Transparency project* (2018) *Google's multi-million-dollar payments to media organizations are redefining journalism*. Dostupno na: <https://www.techtransparencyproject.org/articles/publishers-patron-how-googles-news-initiative-redefining-journalism> (3. rujna 2020.).

⁴¹ *Corporate Europe Observatory* (2018) *Copyright Directive: how competing big business lobbies drowned out critical voices*. Dostupno na: <https://corporateeurope.org/en/2018/12/copyright-directive-how-competing-big-business-lobbies-drowned-out-critical-voices> (3. rujna 2020.).

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Farell, James* (2018) *Italian, Spanish and Polish Wikipedia pages shut down ahead of controversial copyright law*. *SiliconAngle*. <https://siliconangle.com/2018/07/04/italian-spanish-polish-wikipedia-pages-shut-down-ahead-controversial-copyright-law/> (3. rujna 2020.).

⁴⁴ *Change. Org* (2018) *Stop the censorship-machinery! Save the Internet!* Dostupno na: <https://www.change.org/p/european-parliament-stop-the-censorship-machinery-save-the-internet> (3. rujna 2020.).

su prosvjednici dosegali i brojeve od 30.000 do 40.000 po prosvjedu.⁴⁵ Prvi put u povijesti angažirali su se građani na javnim prosvjedima u pogledu autorskog i srodnih prava. No sve te akcije i prosvjedi nisu urodili plodom. Skorim istjecanjem mandata tadašnjeg saziva Europskog parlamenta pritisak za izglasavanje Direktive prije njegova kraja bio je sve veći. Direktiva (EU) 2019/790 izglasana je 17. travnja 2019. godine s 348 glasova za i 274 glasa protiv.⁴⁶ Stupila je na snagu 7. lipnja 2019. godine, a države članice dobile su rok od dvije godine (do 7. lipnja 2021.) za njezinu transpoziciju u svoja nacionalna zakonodavstva.⁴⁷ S obzirom na dugotrajan i naporan legislativni postupak te brojne amandmane, konačan tekst Direktive gotovo je neusporediv s inicijalnim prijedlogom nacрта iz 2016. godine, koji je izložila Europska komisija. Tekst je bitno detaljnije uređen i unaprijeđen, a došlo je i do promjene u numeraciji članaka te je izvorno predloženi članak 11. o srodnom pravu nakladnika informativnih publikacija u konačnom tekstu numeriran kao članak 15.

Reakcije na usvajanje Direktive (EU) 2019/790 bile su, očekivano, podijeljene, kao, uostalom, i tijekom zakonodavnog procesa. Tako je na primjer *EiDMA*, europska organizacija koja zastupa *online*-platforme, na dan njezina donošenja izjavila da Direktiva nije prikladna za 21. stoljeće i da će uvođenje novog autorskom srodnog prava nakladnika informativnih publikacija dovesti do čestih sudskih postupaka između platformi i nakladnika predstavljenih organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava.⁴⁸ Istog dana pristigle su reakcije *News Media Europe*, koja je na svojoj stranici izjavila da je napokon usvojena Direktiva prikladna za 21. stoljeće te naglasila važnost uvođenja novog autorskom srodnog prava, koje će doprinijeti održivosti i profesionalizmu u novinarstvu te poštenijim i korektnijim odnosom s medijskim agregatorima.⁴⁹ *POLITICO*, nakladnik koji se bavi političkim novinarstvom, u kolumni objavljenoj nakon usvajanja Direktive (EU) 2019/790 razmatrao je pobjednike i gubitnike te je, zanimljivo, naveo da je *Google* i pobjednik i gubitnik nove regulacije. Naveo je da je teško moguće da bi nova regulacija mogla naštetiti položaju tog tehnološkog giganta na tržištu jer bi se *Google* mogao odlučiti ne sklapati licencne ugovore s nekim nakladnicima informativnih publikacija i jednostavno ih ne prikazivati na svojim medijskim servisima.⁵⁰

---

⁴⁵ DW News (2019) *EU copyright bill: Protests across Europe highlight rifts over reform plans*. Dostupno na: <https://www.dw.com/en/eu-copyright-bill-protests-across-europe-highlight-rifts-over-reform-plans/a-48037133> (17. kolovoza 2020.).

⁴⁶ VoteWatchEurope (2019) *Copyright in the Digital Single Market*. Dostupno na: <https://term8.votewatch.eu/en/term8-copyright-in-the-digital-single-market-draft-legislative-resolution-provisional-agreement-amendment-.html###vote-tabs-list-1> (3. rujna 2020.).

⁴⁷ Čanak 29. Direktive (EU) 2019/790.

⁴⁸ EiDMA (2019) *EDiMA reaction: EU Copyright Directive is not fit for digital era*. Dostupno na: <https://edima-eu.org/news/edima-reaction-eu-copyright-directive-is-not-fit-for-digital-era/> (4. rujna 2020.).

⁴⁹ News Media Europe (2019) *European Parliament votes to adopt an EU Copyright Directive fit for the 21st century*. Dostupno na: <http://www.newsmediaeurope.eu/news/european-parliament-votes-to-adopt-an-eu-copyright-directive-fit-for-the-21st-century/> (4. rujna 2020.).

⁵⁰ Kayali, Laura (2019) *Winners and losers of Europe's copyright reform*. *Politico* (online). Dostupno na: <https://www.politico.eu/article/copyright-platforms-eu-google-winners-and-losers-of-europes-copyright-reform/> (18. kolovoza 2020.).

8. SADRŽAJ SRODNOG PRAVA NAKLADNIKA INFORMATIVNIH PUBLIKACIJA I NJEGOVA OGRANIČENJA

U sedam recitala Direktive (EU) 2019/790 obrazlaže se uvođenje novog srodnog prava nakladnika informativnih publikacija te njegov cilj i smisao.⁵¹ Pored toga što je cilj autorskom srodnog prava nakladnika informativnih publikacija ostvarivanje medijskih sloboda i pluralizma medija te poticanje kvalitetnog novinarstva, opisani su i glavni problemi s kojima se nakladnici informativnih publikacija susreću na internetu, poglavito vezano uz nepostojanje adekvatnih sustava licenciranja medijskog sadržaja koji proizvode zato što im pružatelji usluga informacijskog društva ne priznaju položaj nositelja autorskog prava na tome sadržaju. Novo autorskom srodno pravo trebalo bi pridonijeti održivosti medijskih industrija na jedinstvenom digitalnom tržištu Europske unije te se zato novo pravo priznaje samo onim nakladnicima koji imaju poslovni nastan u Europskoj uniji. Pojam nakladnika informativnih publikacija podrazumijeva nakladnike vijesti i novinske agencije, a pojam informativne publikacije podrazumijeva sve novinske publikacije na svim medijima, uključujući i tiskovine, kao što su dnevne, tjedne i mjesečne novine koju su posvećene općim i posebnim temama, časopise s pretplatom te informativne internetske stranice. Od zaštite su isključene publikacije ostvarene u akademske i znanstvene svrhe te blogovi i druge internetske stranice koje nemaju uredničku kontrolu i odgovornost, što definira medije kao takve. U recitalima se nadalje obrazlaže da se novo autorskom srodno pravo neće primjenjivati na radnje stavljanja poveznica (hiperlinkova) kao ni na same činjenice, a ostaju i iznimke koje su u Direktivi 2001/29 propisane vezano uz kritike i osvrte.⁵² Recital 58. Direktive (EZ) 2019/790 posvećen je jednom od najkontroverznijih dijelova novog autorskom srodnog prava – korištenju kratkih isječaka i individualnih riječi, koje bi trebale biti izuzete od primjene novog srodnog prava, s posebnim naglaskom na pravilno tumačenje kratkih isječaka, koje ne smije spriječiti efikasno izvršavanje novog autorskom srodnog prava te ne smije služiti zaobilaženju propisa. To su svojevrsni osigurači koji bi trebali postići balans u masovnom korištenju kratkih isječaka od strane medijskih agregatora, ali i pomoći sudovima ili drugim tijelima prilikom primjere konkretne norme. U recitalima se dalje objašnjava da je autorsko pravo ispred novog srodnog prava nakladnika informativnih publikacija, što je uobičajeni odnos autorskog i srodnih prava. Ne dirajući u prethodno sklopljene ugovore između nakladnika i autora, nakladnici bi trebali podijeliti dio naknade koji uprihode od pružatelja usluga informacijskog društva s autorima čija su djela uvrštena u informativne publikacije.

U normativnom dijelu Direktive (EU) 2019/790 članak 15. u cijelosti je posvećen novom autorskom srodnom pravu nakladnika informativnih publikacija, koje do sada u državama članicama Europske unije nije postojalo, osim u Njemačkoj i Španjolskoj. Dok je španjolski primjer nekonzistentan sa strane odnosa autorskog i srodnih prava jer nakladnike informativnih publikacija štiti kroz odredbu u kojoj se uređuje sadržajno

⁵¹ Recitali 54-60 Direktiva 2019/790.

⁵² Čanak. 5. stavak 3. Direktive 2001/29/EZ.

ograničenje autorskog prava putem iznimke citiranja, očigledno je njemački zakonski tekst o pravu nakladnika informativnih publikacija poslužio kao uzor za izradu prijašnjeg članka 11., odnosno konačnog članka 15. Direktive. Prema toj odredbi nakladnici informativnih publikacija imaju isključivo pravo reproduciranja (umnožavanja), pravo stavljanja na raspolaganje javnosti (činjenja dostupnim javnosti) te implicitno i pravo na priopćavanje javnosti tako da se pokrije svaki oblik iskorištavanja u *online*-okruženju.⁵³ Ta su prava derivirana iz članka 2. i članka 3. stavka 2. Direktive 2001/29/EZ. Novo autorskom srodno pravo, kako je već naglašeno u recitalu 55. Direktive (EU) 2019/790, primjenjuje se samo na nakladnike koji imaju poslovni nastan na teritoriju Europske unije te s rokom trajanja od 2 godine (kompromisno rješenje) od objave publikacije, s tim da rok počinje teći od 1. siječnja godine koja slijedi godinu objave publikacije.⁵⁴ Pravo nakladnika informativnih publikacija nema retroaktivni učinak i primjenjuje se samo na publikacije objavljene nakon 6. lipnja 2019. godine.⁵⁵

Nekoliko iznimaka od novog srodnog prava dobilo je svoj pravni temelj i ušlo u normativni dio teksta Direktive (EU) 2019/790 zajedničkim naporom svih zainteresiranih strana te željom za što kvalitetnijom regulacijom koja bi trebala olakšati kasniju implementaciju predmetnih odredbi. Prva iznimka odnosi se na privatna i nekomercijalna korištenja individualnih korisnika, koja su slobodna i time isključena iz opsega novog autorskom srodnog prava.⁵⁶ Drugi slučaj vezan je uz radnje dijeljenja poveznica (hiperlinkova), koje su također izuzete od primjene isključivih prava nakladnika informativnih publikacija.⁵⁷ Ako se koriste individualne riječi objavljenje u publikaciji, njihovo je korištenje također izuzeto od primjene isključivih srodnih prava nakladnika. Time dolazimo do četvrte iznimke u vidu vrlo kratkih isječaka teksta, koji su također isključeni od primjene isključivih prava nakladnika.⁵⁸ Tek će se vidjeti kako će države članice prenijeti i provesti osigurače iz 58. recitala Direktive (EU) 2019/790 koji su navedeni s ciljem ublažavanja sporova i s ciljem ostvarivanja balansa pri tom kontroverznom dijelu članka 15. Direktive (EU) 2019/790. Ostale iznimke odnose se na same činjenice objavljene u publikaciji, na kojima nitko ne može imati isključivo pravo, znanstvene i akademske časopise, blogove te druge internetske stranice koje se ne obavljaju pod kontrolom i odgovornošću urednika te na citiranje radi kritike i osvrta, kao što je ovdje već prethodno objašnjeno pri pojašnjavanju dometa i opsega recitala navedenih u preambuli Direktive (EU) 2019/790.

---

⁵³ Članak 15. stavak 1. Direktive (EU) 2019/790. Detaljno vidi: Czarny-Drozdzejko, E. (2020) *The subject-matter of press publishers' related rights under Directive 2019/790 on Copyright and Related Rights in the digital single market*. IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law 51, str. 624–641.

⁵⁴ Članak 15. stavak 4. točka 1. Direktive (EU) 2019/790.

⁵⁵ Članak 15. stavak 4. točka 2. Direktive (EU) 2019/790.

⁵⁶ Članak 15. stavak 1. točka 2. Direktive (EU) 2019/790.

⁵⁷ Članak 15. stavak 1. točka 3. Direktive (EU) 2019/790.

⁵⁸ Članak 15. stavak 1. točka 4. Direktive (EU) 2019/790.

9. ODNOS AUTORA I NAKLADNIKA INFORMATIVNIH PUBLIKACIJA

Slično kao što je i u važećem hrvatskom ZAPSP-u⁵⁹ propisano da se nijedno srodno pravo ne smije ostvarivati na štetu autorskog, tako je i u članku 15. stavku 2. Direktive (EU) 2019/790 propisano da prava nakladnika informativnih publikacija neće utjecati na prava autora i drugih nositelja prava u pogledu djela koja su uvrštena u publikaciju. Nakladnici se ne mogu pozvati na svoje pravo na štetu autora i drugih nositelja prava te im osobito ne smiju zabraniti daljnje iskorištavanje djela neovisno o nakladniku i publikaciji u kojoj je djelo ili drugi predmet zaštite objavljen. Nadalje, ako je djelo uvršteno u informativnu publikaciju na temelju neisključive licencije, nakladnici se ne mogu pozivati na svoje pravo radi zabrane korištenja drugim ovlaštenim korisnicima te se ne mogu pozivati na svoje isključivo pravo radi zabrane korištenja djela ili drugih predmeta zaštite za koje je istekla zaštita.

Posebno je zanimljiva i važna odredba prema kojoj autori djela koja su uvrštena u informativnu publikaciju imaju pravo na udio u naknadi koju nakladnik ostvari od pružatelja usluga informacijskog društva.⁶⁰ Time se pobijaju argumenti protivnika uvođenja novog srodnog prava nakladnika informativnih publikacija o tome da će ono naštetiti autorima – novinarima i fotoreporterima. Iako, ovo je prvi put da se na zakonodavnoj razini propisuje da autori imaju zakonom zajamčeno pravo u naknadama koje se ostvare s naslova autorskom srodnih prava. Pravnoteorijski, to nije dosljedno rješenje, no zbog pragmatičnih razloga i s ciljem osiguravanja boljeg položaja novinara i fotoreportera uvršteno je u Direktivu (EU) 2019/790.

10. ZAKLJUČAK

Iako se to na početku činilo „nemogućom misijom“, u srazu argumenata i lobiranja suprotstavljenih strana, u konačnom tekstu Direktive (EU) 2019/790 pronađen je dobar balans, s predviđenim iznimkama i ograničenjima od primjene isključivih prava nakladnika informativnih publikacija. Istodobno, osigurava se slobodno korištenje individualnim korisnicima, čija se pravna pozicija neće promijeniti. Položaj novinara i fotoreportera kao autora sadržaja informativnih publikacija nije pogoršan ni zaboravljen, tako da će i oni imati koristi od praktične primjene autorskom srodnog prava nakladnika informativnih publikacija naspram pružatelja usluga informacijskog društva. Tek će se vidjeti na koji će način države članice Europske unije implementirati članak 15. Direktive (EU) 2019/790 u svoje nacionalne propise, no ne očekuju se neka bitna odstupanja. Naime te su odredbe sa zakonodavne strane već „testirane“ u njemačkom primjeru budući da je na temelju tog nacionalnog propisa izrađen kostur odredaba članka 15. Direktive (EU) 2019/790 i ne čini se da bi u smislu pisanja nacionalnih propisa tu trebalo biti nekih posebnih odstupanja ili problema. No s obzirom na to da zakonodavni primjeri Njemačke i Španjolske, koji su prethodili donošenju Direktive (EU) 2019/790 kad je riječ o srodnom

⁵⁹ Članak 4. stavak 1. ZAPSP-a.

⁶⁰ Članak 15. stavak 5. Direktive (EU) 2019/790.

pravu nakladnika informativnih publikacija, nisu polučili željene rezultate u praksi, tek će se vidjeti hoće li nakon očekivano ujednačene transpozicije članka 15. te Direktive u nacionalna zakonodavstva država članica srodno pravo nakladnika informativnih publikacija uistinu zaživjeti u praksi i ostvariti ciljeve koji su proklamirani u recitalima preambule predmetne Direktive: održivost poslovanja nakladnika informativnih publikacija, profesionalno novinarstvo, pluralizam medija. Vijesti koje pristižu iz država članica u kojima se pristupilo pregovorima između platformi kojima operira *Google* i asocijacija nakladnika informativnih publikacija za sada nisu osobito obećavajuće, budući da izgleda kako se nude rješenja kojima se praktično zaobilazi provođenje prava nakladnika informativnih publikacija u praksi – no o tome u nekom budućem radu. Bilo bi protivno cilju Direktive (EU) 2019/790 i nastojanjima europskih institucija da se u praksi zaobiđu bit i ciljevi uvođenja tog novog srodnog prava. No ne treba donositi preuranjene zaključke i treba pričekati rezultate na razini država članica kako bi se vidjelo hoće li vrlo dobro izbalansirane odredbe članka 15. Direktive (EU) 2019/790 donijeti željeni gospodarski balans na jedinstvenom digitalnom tržištu.

THE CONTEXT OF REGULATING COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS OF PUBLISHERS OF PRESS PUBLICATIONS IN DIRECTIVE (EU) 2019/790

Although to begin with, the media, including publishers of press publications, embraced the business models of media aggregators and social networks, the expansion of the latter, as well as their speedy transformation into gatekeepers of channels providing access to news and information to end users, threatened the sustainability of the traditional media. A large proportion of end users has no longer been acquiring media content through the websites of individual publishers of press publications, but through those of news aggregators. In this way, the advertisements posted on publishers' pages, which are practically their only source of income on the internet, can be avoided. News publishers in Member States failed to acquire adequate legal protection of their media content through copyright in negotiations and court proceedings with the media aggregators. For this reason, a new legal model was found to protect the interests of the publishers of press publications. Legislative initiatives at the national level in Germany and Spain, even though unsuccessful, were transferred to the European level. In a long-lasting legislative procedure, permeated by mass lobbying by all interested parties, a new related right was introduced in Article 15 of Directive (EU) 2019/790 concerning the publishers of press publications.

This paper discusses the reasons that led to the regulation of the new related right of publishers of press publications at the EU level, the national examples of Germany and Spain that preceded it, and the legislative procedure at the European level, which was very dynamic and peculiar since a piece of legislation that caused so much interest in the general population and among the interested parties as the process of adopting Directive (EU) 2019/790 had never before been recorded in the history of the European Union. Finally, the text of Article 15 and the related Recitals of the Directive regulating the new related right of publishers of press publications is also examined.

Keywords: related right of publishers of press publications, Directive (EU) 2019/790

Romana Matanovac Vučković, PhD, Associate Professor, Faculty of Law of the University of Zagreb, Chair of Civil Law

Ivan Begić, trainee lawyer at Tödting i partneri d.o.o. law firm